

RUČNÍ DOVEDNOSTI – VYŘEZÁNÍ LŽÍCE

Lucie Bukovská

Česká Táborská Unie - T.K. Oddíl Mladých Táborníků Praha, p.s.

Leden 2020

OBSAH

Obsah	1
Shrnutí tématu	2
Úvod	3
Druhy dřeva	4
Postup výroby lžíce	5
I. Výběr dřeva	5
II. Příprava k vyřezávání, bezpečnost	5
III. Co budeme potřebovat	6
IV. Jak na to	7-9
V. Finální úprava	9
Závěr	10
Obrázky použitých dlátek	11

Shrnutí tématu

Tato práce může být návodem pro ostatní vedoucí, jak si s dětmi na chvíli sednout a vyřezat si svoji vlastní lžici, misku nebo něco jiného. Postup se dá aplikovat asi na cokoliv.

Dlouho jsem přemýšlela, jaké téma zvolit, aby to mohlo pomoci i ostatním a inspirovat je tak k další činnosti, která není asi úplně běžná.

Napadlo mě spoustu témat, od přípravy celotáborových her, přes přípravu výletů, táborů a různých akcí, až po tábornické dovednosti. Dalo by se toho napsat spoustu o různých způsobech rozdělávání ohně nebo o uzlech a různých zábavných formách, jak je děti učit.

Mimochodem objevila jsem moc pěknou cestovní hru „Uzly“, vydavatelství DINO – doporučuji - <https://www.knizniklub.cz/knihy/253564-uzly-cestovni-hra.html>. Téma uzly by ale vyšly na další samostatnou práci.

Nakonec jsem si vybrala ruční práce, konkrétně vyřezávání dřeva. Je neuvěřitelné, co všechno jsme schopni vytvořit vlastníma rukama, když je trošku trpělivosti a hlavně snahy. Navíc dřevo krásně voní a je to prima relax.

Na posledním táboře se mi zalíbilo vyřezávání, a proto bych se Vámi ráda podělila o svoje poznatky. Je hrozně fajn, vidět nakonec výsledek snažení - vytvořenou lžici nebo misku, která nejen pěkně vypadá, je přírodní, ale také funkční a můžete se s ní najíst.

Navíc to děti bude určitě motivovat, aby si také pokusili něco vytvořit. Zvlášť když uvidí, jak se o to snaží jejich vedoucí. Někdy se může stát, že výrobek praskne, ale nesmíme se nechat odradit a zkoušet to dál.

Úvod

Úvodem bych jenom ráda napsala, že nejsem žádný expert. Toto téma mě oslovilo, tak proto se o něm s Vámi zkusím podělit.

Nejprve je dobré si nastavit obtížnost. Sama pro sebe jsem si vytýčila tři stupně, co bych chtěla zkusit.

Stupeň 1 – lžíce, úspěšně dokončeno. Je vhodné i menší děti, práce není tak náročná a netrvá ani příliš dlouho. Hrubý obrys lze zvládnout za pár hodin a pak už je to jen o „doladění“ vzhledu.

Stupeň 2 – miska, úspěšně dokončeno. Miska už je větší oříšek, výroba trvá déle. Zabrala mi zhruba dva víkendy, pracovala jsem na ní na etapy.

Stupeň 3 – hrnek, mise pro letošní tábor

Lžíci a misku jsem si vyrobila na táboře v loňském roce. Musím se pochválit, moc se mi povedly a prošly testem, dobře se mi s ní jí a chutná z nich. Hrnek na mě čeká letos a bude to výzva. Ježíšek mi přinesl novou krásnou sadu dlátek, tak to půjde skoro samo (obrázek č.4).

Překvapilo mě, jak se děti chytli, když viděli, že u ohně něco kutím. Více asi kluky, ale našlo se i pár holek. Na táboře jsme měli obyčejná dlátka na lžíce. Ale i tak stačilo, aby si někteří vedoucí, ale i děti vyřezali svojí lžíci. Pravda, nakonec ne všichni měli tu trpělivost, aby lžíci dodělali, ale i tak byl úspěch, že je to bavilo. Je fajn, když o volné chvíli, místo aby vymýšleli lumpárny, sedí u ohniště a vyřezávají si (nikde jinde vyřezávání na našem táboře nebylo dovolené), samozřejmě pod dohledem vedoucího.

Nejprve si povíme něco o různých druzích dřeva a jejich možné využití. Pak přidám postup výroby lžíce spolu s obrázkem a nakonec přidám obrázky i samotných dlátek pro inspiraci.

Druhy dřeva

Akát – tvrdý a pružný, výrazná kresba, při sušení praská. Vhodný na násady a topůrka

Bříza – světlé dřevo bez výraznější kresby, používá se hlavně pro soustružení, menší průměry nepraskají ani v kulatině

Buk – hodně tvrdý, vhodný pro soustružení

Dub – pevné a tvrdé dřevo, hodně používané řezbáři, dobře odolává působení vlhka

Habr – naše nejtvrdší dřevo, vhodné na výrobu paliček a podobně.

Hrušeň – tvrdé, stejnoměrně husté dřevo, málo pracuje, nebortí se, vhodné pro řezbářství

Jasan – pevné a pružné dřevo s hezkou kresbou. Pro svoji pružnost se používal na výrobu lyží, luků a podobně. Dobré i na topůrka

Lípa – světlé, měkké stejnoměrně husté dřevo. Ideální pro řezbářství. Málo odolná proti vlhku a dřevokaznému hmyzu, je dobré ji chemicky ošetřit

Olše – obdobné vlastnosti jako lípa, tmavší barva, výraznější kresba, na vzduchu tmavne

Ořech – krásné dřevo s nádhernou kresbou, vhodné k výtvarnému zpracování, opatrně sušit, praská

Švestka – obdobné jako ořech, velmi tvrdé, vhodná k výrobě dřevěného šperku

Topol – měkké řídké dřevo

Třešeň – tvrdé dřevo s výraznou a hezkou kresbou, při sušení hodně praská, vhodné na soustružení, dřevěný šperk, špatně se řeže přes léta

Postup výroby lžice

I. Výběr dřeva

Je nutné si určit, co vlastně chceme vyrábět, z čeho a také k jakému účelu má výrobek sloužit. Jestli ryze k dekoraci nebo jestli výrobek má být funkční.

Pro vyřezávání je ideální využít listnaté měkké dřevo, například lípu, topol, olši, možná je i jedle nebo cedr. Zajímavou kresbu mají zase ořech a švestka. Doporučuje se použít čerstvé dřevo, je plné mízy a tudíž je měkčí a pružnější. Jde to ale i z jehličnanů.

Na našem táboře jsme měli padlou borovici, tedy se na vyřezávání použilo dřevo z ní. Po dokončení výrobku je nutné nechat ho proschnout, než se začne používat. Schnutí musí probíhat pozvolna, jinak by mohlo dojít k prasknutí dřeva. Já pro lžici použila kus vyschlého smrkového dřeva. Šlo to bez problémů a po namazání olejem (a samozřejmě po zaschnutí, ale o tom až dále) byla ihned k použití.

Doporučuji vyhnout kusům dřeva se sukem, ten časem po vyschnutí dřeva může vypadnout a lžici s dírou asi nechcete.

II. Příprava k vyřezávání, bezpečnost

Opracovávané dřevo je dobré uchytit například do svěráku, čímž se pak eliminuje možnost zranění. Dřevo držíme v ruce tak, abychom ostrou hranu dlátka měli od sebe.

Pro děti doporučuji použít rukavice proti říznutí.

Z vlastní zkušenosti vím, že dlátka jsou velmi ostrá a rády sklouzávají tam, kam nemají. Pořádila jsme je alliexpressu za pár korun.

Děti by měli vyřezávat pod dohledem dospělého a ideálně u ohniště, protože vzniká poměrně dost odpadu. To ale záleží na Vás. Odřezky je pak možné využít rovnou jako základ nebo výplň táborového ohně.

III. Co budeme potřebovat

- Kus dřeva vhodné velikosti
- Tužka nebo fix
- Nůž, ideálně s větší a ostrou čepelí
- Dlátka (rovná, zahnutá – jsou různé druhy, viz níže)
- Sekyrka, případně pilka
- Smirkový papír hrubost 100-150
- Lněný olej nebo včelí vosk
- Spousta a spousta trpělivosti

Co se dlátka týče, je jich samozřejmě na výběr z několika druhů. Já jsem použila jednostranné dlátka na lžíce (zahnuté), například (obrázek č.1):

https://www.banggood.com/cs/1-Piece-Wood-Carving-Cutter-Stainless-Steel-Woodwork-Sculptur-DIY-Wood-Handle-Spoon-Carving-Tool-Woodcut-Tools-p-1590150.html?rmmds=detail-left-hotproducts_3&cur_warehouse=CN

Dále jsem měla k dispozici půlkulatá dlátka od značky Narex, jedno prohnuté a jedno rovné (obrázek č.2 a č.3):

https://www.batacz.cz/dum-a-zahrada/dilna/rucni-naradi/dlata/Narex-892508-Dlato-rezbarske-dute-pulkulate-WOOD-LINE-STANDARD-08-x-90-mm-123367.html?gclid=EAIAIQobChMIq4KWwuz45gIVwbHtCh3FlwKrEAQYBCABEGKE3_D_BwE

https://www.batacz.cz/dum-a-zahrada/dilna/rucni-naradi/dlata/Narex-893706-Dlato-rezbarske-uhlove-90-prohnute-WOOD-LINE-STANDARD-06-x-90-mm-123464.html?gclid=EAIAIQobChMIz57z5Oz45gIVA7TtCh1WUQ04EAQYBSABEGLfsPD_BwE

IV. Jak na to

Jak sem psala již dříve, tak první stupeň je lžíce, řekneme si jak na ní.

Na lžici nám stačí polínko zhruba o velikosti 20cm x 6cm, už máme vybraný a teď jak dál. V dalším kroku musíme vědět, jak má lžíce vypadat, jaký bude mít tvar.

Nemám bohužel dokumentaci vlastní výroby, tak jsem použila obrázky a postup z webu: <http://lesnizelva.blog.cz/1406/vyroba-drevene-lzice-obrazem-navod>.

Tužkou nebo fixem si na dřevo nakreslíme tvar naší lžíce, a to zepředu (neboli ze shora, pohled z boku není nyní důležitý).

Sekyrkou nahrubo odstraníme přebytečný materiál kolem nákresu a vysekáme špici lžíce, která nám budeme definovat její sklon.

Nejdůležitějším krokem je vytvarování tzv. páteře, tj. prohnutí lžíce.

Pomalu odebíráme přebytečný materiál, začíná se odřezávat, odsekávat ze shora dolů do krčku lžíce (spojení držadla a nabírací části lžíce).

Vytvarujeme držadlo ze spodu i ze shora, seřízíme špicí lžíce, aby se nám tvarově už blížila k naší představě. Zatím máme jen hrubě ořezáno nebo osekáno.

Vezmeme si znovu tužku a obtáhneme si obrys lžíce, jak chceme, aby vypadala, a to ze shora i ze stran (naznačíme si i hloubku lžíce, abychom věděli, kam až je potřeba ořezat).

Tak a teď už přijde na řadu dlátko. Asi bych použila nejprve rovné prohnuté. Poté to jednostranné, kterým se vyrovnají nerovnosti a rýhy.

Hlavně opatrně, nedlabat příliš hluboko a držet dostatečný odstup od hrany lžíce, aby nepraskla. Jakmile budete mít dostatečnou hloubku, zbytek lžíce dorovnáme zespoda a seřízíme nožem.

Pozor, aby stěna lžíce, ať už směrem dolů nebo směrem do stran, nebyla příliš tenká. Mohli byste více zatlačit a rupla by Vám v ruce. Případně by mohla popraskat při schnutí (pokud pracujete s čerstvým dřevem) a výrobek by Vám byl pak k ničemu.

Teď už jen odebereme přebytečný materiál na rukojeti i na nabírací části, abychom připravili výrobek do finální části. Opatrně odřezáváme nožem, nikam nepospícháme, abychom neřízli špatně. Vrátit se to zpátky pak už nedá.

V. Finální úprava

Teď přijde na řadu smirkový papír na dřevo, hrubost 150-100. Ten použijeme pro finální úpravu a dohlazení lžice. Lžici namočíme, čímž se zvýrazní vlákna dřeva a plocha zhrubne, lépe se pak vybrousí.

Po vybroušení hrubým smirkem znovu namočíme a pokračuje dále s úpravou jemnějším smirkem, dokud lžice není hladká a nemá požadovaný tvar a vzhled. Jemné nerovnosti nebo dozdobení lžice, lze provést nožem. Může se stát, že smirkový papír dřevo lehce zbarví, ale není to na závadu.

Potom už stačí výrobek jenom „zakonzervovat“. Ideální je na to lněný olej nebo rozehrátý včelí vosk (postup je stejný). Je možné použít jakýkoliv jedlý olej, já použila obyčejný stolní olej z kuchyně a šlo to taky.

Stačí olej prsty vetřít do lžice, aby byla dostatečně mastná a nechat vsřebat, doporučuji provést několikrát za sebou. Tím se vyplní volný prostor mezi vlákny dřeva.

Olej slouží jako činidlo, které uzavřené póry dřeva a tím ho zakonzervuje. Po napuštění olejem je možné ještě výrobek vyleštit hadříkem.

Takto vyrobenou lžici omývejte pouze v teplé vodě a nechce vždy dobře proschnout, aby se Vám na ní netvořila plíseň. Čas od času je dobře ji oživit opět olejem nebo voskem.

Závěr

Tak a hotovo ☺ Tady jsou moje výrobky. Stálo mě dvě tržné rány dlátem, ale dílo se zdařilo. Naše zdravotnice už z toho takovou radost neměla, a tak jsem na letošní tábor radši objednala ochranné rukavice proti říznutí.

Výrobky jsem na táboře skutečně používala k jídlu. Lžiči jsem zkoušela dělat bez návodu a poprvé, tudíž je beze sklonu, ale i tak je použitelná. Teď už bych na to šla jinak. Miska dobře drží na stole, padne do ruky a nepálí. Jen se od ní moc nevejde, ale co se dá dělat. Příště to chce větší kus dřeva ☺

Použité zdroje:

Druhy dřeva - <http://rezbari.ceskatvorba.cz/text-druhy-dreva-pouziti/>

Postup výroby lžiče - <http://rezbari.cz/drevo-na-vyrezavani/drevo-na-vyrezavani>

Rukavice proti říznutí -

<https://www.aliexpress.com/item/32995928631.html?spm=a2g0s.9042311.0.0.3b544c4dcQHb1h>

A co dál? Letos mě čeká stupeň 3. Na táboře chci zkusit vytvořit hrnek. Na internetu jsem našla návod na kuksa hrnek, který mě úplně nadchnul. Je to tradiční finský hrnek na pití. Je ideální vyrábět ho z nádoru břízy, protože tento kus dřeva je pevnější než samotné březové dřevo - <https://www.fler.cz/magazin/tam-daleko-na-severu-2644>. Ale asi zase skončím u toho, co bude k dispozici, takže nějaký smrk nebo borovice.

Ze dřeva se dá vytvořit spoustu krásných věcí. Přeji Vám, pokud se rozhodnete lžiči vyrobit, ať se dílo podaří.

Obrázky použitých dlátek

ŘEZBÁŘSKÁ DLÁTKA

Obrázek č.1 - dláto zahnuté (řezbářský háček)

Obrázek č.2 - rovné půlkulaté

Obrázek č. 3 - dláto prohnuté půlkulaté

Obrázek č.4 - sada dlátek XTline

